

В зв'язку з цим автор вважає, що у заяві слід робити посилання на ст. 129 Конституції України, де має місце домінуюче положення про свободу в наданні суду своїх доказів, що неможливо здійснити без задоволення клопотання, а також на ст. 10 ГПК. На підставі цих норм можна, на нашу думку, стверджувати, що право на забезпечення доказів необхідно визнати абсолютним правом особи, яке не повинно залежати від розсуду суду.

Якщо будуть проаналізовані і узагальнені категоричні заперечення проти задоволення клопотання про забезпечення доказів, то необхідно скласти конкретний перелік винятків, коли суд може відмовити в задоволенні такого клопотання. Наприклад, чого вартий аргумент, що призначення експертизи затягує процес розгляду справи, якщо ми хочемо отримати законне і обгрунтоване рішення суду? Як покаже практика, тривалість розгляду справи і виникає у тому випадку, коли у справі не була призначена експертиза і сторони, а потім і судді тривалий час намагаються вирішувати завдання, які належать до компетенції експертів.

При відмові в задоволенні клопотань про забезпечення доказів ми позбавляємо зацікавлену особу можливості захистити свої права в суді і питання про правосуддя в подальшому вже може не підніматися. Тому автор вважає, що відмова в забезпеченні доказів навіть в сучасному змагальному цивільному процесі має бути чітко обгрунтована, але при цьому заявник має бути наділений правом на самостійне оскарження такої

укавляти, тобто окремо від рішення суду, оскільки за відсутності необхідного доказу подальша участь в змагальному процесі може перетворитися лише на змагання в красномовстві без доказової бази.

Тому забезпечення доказів повинне підкорятися принципу всебічного сприяння зацікавленій особі в забезпеченні доказів, а також це положення повинно вводити в систему таких понять як "доступність правосуддя" [5] і "право на судовий захист" [6], хоча в такому контексті забезпечення доказів ученими не розглядалося.

Список використаних джерел

1. Гражданский процессуальный кодекс Украины от <http://rada.gov.ua>.
2. Цюра Т.В. Суб'єкти доказування та оцінки доказів в цивільному процесі / автореф. канд. юрид. наук. – К., 2005. – 17 с.; Фурса С.Я., Фурса Є.І. Забезпечення доказів / В кн. Цивільний процес. Академічний курс. – К.: Видавець Фурса С.Я.:КНТ, 2009. – С. 381-392; Волошенко С.О. Принцип змагальності та об'єктивної істини у цивільному процесі України. / Автореф. канд. юрид. наук. – К., 2010. – 19 с. Лазько О.М. Засоби доказування в цивільному процесі / Автореф. канд. юрид. наук. – К., 2013. – 17 с.
3. Фурса С.Я., Цюра Т.В. Докази та доказування в цивільному процесі. – К.: Видавець Фурса С.Я.:КНТ, 2005. – С. 96.
4. Фурса С.Я. Проблеми забезпечення доказів нотаріусами та суддями / В кн. Докази та доказування в цивільному процесі. – К.: Видавець Фурса С.Я.:КНТ, 2005. – С. 120-121.
5. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. Ю. Сакара; Нац. юридич. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2006. – 20 с.
6. Кучер Т.М. Право на судовий захист в порядку цивільного судочинства України // Автореф. канд. юрид. наук (12.00.03). – К., 2009. – С. 5.

Надійшла до редколегії 23.03.14

О. Бадила, соискатель, частный нотариус
Киевский городской нотариальный округ, Киев

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ : НЕОБХОДИМОСТЬ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ

В статье данный анализ института обеспечения доказательств в гражданском процессе Украины. Проанализированная судебная практика. Внесенные предложения из усовершенствования гражданского процессуального законодательства Украины.

Ключевые слова: обеспечение доказательств, заявление, способы, убытки, суд.

O. Badyła, Competitor, private notary
Kyiv municipal notarial district, Kyiv

PRESSING QUESTIONS OF PROVIDING OF PROOFS IN CIVIL PROCEDURE OF UKRAINE: NECESSITY OF LEGISLATIVE REGULATION

In the article the analysis of institute of providing of proofs is given in civil procedure of Ukraine. Analysed judicial practice. Made suggestions from the improvement of civil judicial legislation of Ukraine.

Key words: providing of proofs, statement, methods, losses, court.

УДК 340.5

Л. Сіньова, канд. юрид. наук
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖЕРТВ НАЦИСТСЬКИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В МІЖНАРОДНИХ АКТАХ ТА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статті розглядається соціально-правовий захист жертв нацистських переслідувань (остарбайтерів) у міжнародних та вітчизняних актах, аналізується чинне законодавство та його перспективи.

Ключові слова: остарбайтери, соціальний захист, соціальне забезпечення, примусова праця.

Прийняття ООН Загальної декларації прав людини і укладання міжнародних угод є результатом і відповіддю щодо примусової праці під час Другої світової та Великої Вітчизняної війн.

Тривалий час у вітчизняних наукових дослідженнях темі примусової праці наших співвітчизників у рейху не приділяла належної уваги, вона не перебувала у центрі суспільних дискусій радянського суспільства. І це зрозуміло, адже трагічна доля невірників ХХ століття не вписувалась у загальну концепцію "всенародної боротьби з ворогом у Великій Вітчизняній війні" [1, с. 859].

Пам'ять про Велику Вітчизняну війну і загальну Перемогу, турбота про ветеранів є важливим чинником, об'єднуючим країни і народи Співдружності Незалежних Держав. Питання підтримки гідної соціальної забезпеченості учасників і інвалідів Великої Вітчизняної війни постійно знаходяться у полі зору держав – учасників Співдружності Незалежних Держав, найвищих органів Співдружності. У Плані основних заходів щодо підготовки і святкування 65-ої річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років, затверджені главами держав СНД 10 жовтня 2008 року на саміті в Бішкеку,

питанням соціального захисту вказаної категорії громадян присвячений спеціальний розділ. У нім передбачені заходи по їх пенсійному, житловому і медичному забезпеченню, вирішенню низки інших життєво важливих запитань. Інформація підготовлена на основі матеріалів, наданих у Виконавчий комітет СНД Азербайджанською Республікою, Республікою Вірменія, Республікою Білорусь, Республікою Казахстан, Республікою Киргизії, Республікою Молдова, Російською Федерацією, Республікою Таджикистан, Туркменістаном, Республікою Узбекистан і Україною [2].

Міжнародно-правові акти встановлюють загально-визнані стандарти прав і свобод, межу нижче якої держави не можуть знизити рівень їх гарантій. Права і свободи людини перестали бути тільки внутрішньою справою держави, тепер вони – об'єкт уваги всієї міжнародної спільноти [3, с. 10]. Право на соціальне забезпечення, закріплене в Загальній декларації прав людини 1948 р., нині визнається більшістю держав світу як фундаментальне право людини. Воно проголошено багатьма новітніми конституціями держав, відображено та деталізовано в універсальних і регіональних міжнародних документах у сфері захисту прав людини. Втім, враховуючи загальну специфіку соціально-економічних прав людини як прав другого покоління, держави постійно стикаються з проблемами реалізації цього права [4, с. 291].

Хоча вітчизняне законодавство проголошує принципи необхідності першочергового соціального захисту громадян похилого віку, до яких відносяться жертви нацистських переслідувань (остарбайтери), однак реальне становище остарбайтерів в Україні далеке від ідеалу. Основні проблеми їх соціального захисту пов'язані з необхідністю реалізації підвищення рівня життя, раціоналізацією соціальної політики, забезпеченням сприятливих умов, належним фінансуванням програм з соціального забезпечення. Вирішення вказаних проблем є надзвичайно важливим завданням, що спрямоване, перш за все, на формування у остарбайтерів почуття гордості за високу суспільну оцінку, підвищення та зростання матеріального добробуту осіб, які постраждали під час Другої світової та Великої Вітчизняної війни.

Слід наголосити, що Німеччина обрала політику сили та порушила міжнародно-договірні зобов'язання. Держави антигітлерівської коаліції зрозуміли, що основним недоліком міжвоєнного міжнародного права була недоробленість правових гарантій дотримання його норм, відсутність ефективного механізму запобігання правопорушенням, слабкий рівень розвитку нормативного регулювання міжнародно-правової відповідальності і санкцій та ін. Тому вже в період Другої світової війни вони прийняли Декларацію про відповідальність гітлерівців за вчинені злочинства і Декларацію про загальну безпеку (Московська конференція міністрів закордонних справ СРСР, США і Великої Британії 1943 р.), Декларацію трьох держав з питань відповідальності всіх держав за утвердження стабільного миру і ліквідацію лиха і жахів війни, з питань створення ООН і післявоєнного співробітництва [5, с. 92-93].

Друга світова війна супроводжувалася терором, геноцидом, спустошенням, руйнуванням і пограбуванням матеріальних цінностей. На думку правознавців, такі поняття як "війна", "агресія", "терор", "геноцид" однорідні за своїм значенням, вони відбивають не тотожні за своєю суттю суспільні явища [6, с. 604]. У ході Другої світової війни грубо порушувались закони і звичаї ведення війни, встановлені відповідними міжнародними угодами, особливо злочини проти колишнього Радянського Союзу, який зазнав найбільших втрат. На думку правознавців, міжнародне право інтерпретує багато явищ не

так, як це роблять історики. Наприклад, деякі події що розгорталися на полях битв Другої світової війни у тилу німецьких військ, з точки зору міжнародного права багато в чому не відповідали законам ведення війни і були з огляду на це "неправомірними". Міжнародне гуманітарне право категорично забороняє дії, котрі вважаються актами терору і тероризму. Проте в реальних історичних подіях військового конфлікту конкретна людина, котра чинить дії, що можуть бути названі терористичними, для одних – дійсно, терорист, а для інших – борець за свободу [6, с. 596]. Таким чином, під час Другої світової війни німецьким керівництвом грубо порушувалися правові норми Конвенцій. Пізніше у текст Женевських конвенцій були внесені положення про обов'язки держав забезпечувати кримінальні санкції та переслідування стосовно порушників міжнародного гуманітарного права. Серед таких порушень є: вбивства, розправа без суду над особами, напади на цивільне населення, тортури, утримання заручників, тощо.

Крім того, джерелами регулювання особистих прав людини є ціла низка міжнародних актів. Основними серед них є Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. тощо. Україна приєдналась до багатьох з цих міжнародно-правових документів.

Основою правового статусу жертви нацистських переслідувань (остарбайтерів) в Україні складають конституційні права і свободи людини і громадянина. Конституція України розширила і поглибила зміст правового статусу громадянина у соціальній сфері, уніфікувала поняття права громадян на соціальний захист, створила необхідні передумови для подальшого розвитку законодавства про соціальну захищеність громадян. Статус жертви нацистських переслідувань (остарбайтерів) зведений у ранг спеціальних законів, він відрізняється деякими особливостями в порівнянні зі звичайним статусом громадян. Основний Закон закріплює також кращий міжнародний досвід державотворення, виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей та загально-визнаних принципів міжнародного права. Проголосивши Україну незалежною правовою державою де діє принцип верховенства права, Україна зобов'язалась забезпечувати непорушність прав і свобод людини, підтримувати правовідносини між державами на основі взаємної поваги до державного суверенітету і демократичних засад міжнародного права. Відповідно до Закону України "Про дію міжнародних договорів на території України" від 10 грудня 1991 р. "... укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства". З прийняттям цього Закону, конституційна регламентація міжнародних договорів і України набуває своїх характерних особливостей, оскільки, з одного боку – засвідчує вірність України своїм міжнародно-правовим зобов'язанням, що випливають з Віденської конвенції 1969 р. про право міжнародних договорів, а з іншого – закріплює на конституційному рівні питання практичного застосування положень міжнародних договорів в Україні та їх співвідношення з чинним законодавством України. Важливі міжнародні норми, які закріплюють права і свободи людини, містяться в міжнародно-правових документах.

Основним регіональним документом щодо захисту прав людини є Конвенція про захист прав людини та основних свобод, підписана 4 листопада 1950 р. в Римі

десятьма європейськими державами. Відтоді вона стала фундаментом усього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів та потреб, відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей. Верховна Рада України ратифікувала її 17 липня 1997 р., а 11 вересня 1997 р. вона набула чинності. Тепер кожен, хто перебуває під юрисдикцією України, після вичерпання всіх національних засобів правового захисту і впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення на національному рівні, має не лише право, а й реальну можливість звернутися до Європейського суду з прав людини (Франція, м. Страсбург) за захистом своїх прав та свобод, проголошених в Конвенції та додаткових протоколах до неї. Під поняттям "вичерпання національних засобів захисту" слід розуміти звернення заявника до всіх судових інстанцій держави, включаючи касаційну інстанцію – Верховний Суд України. Таким чином в практичне життя впроваджено ч. 4 ст. 55 Конституції України: "Кожен має право звернутись за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна" [7, с. 513-514].

Відповідно до ст. 2 Закону України "Про жертви нацистських переслідувань" [8] законодавство України про жертви нацистських переслідувань складається з цього Закону та інших нормативно-правових актів. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про жертви нацистських переслідувань, то застосовуються правила міжнародного договору.

У рамках дослідження підстав правового регулювання соціального захисту жертви нацистських переслідувань (остарбайтерів) не можна не торкнутися питання правової оцінки примусової праці, як ганебного явища, та підстав для відшкодування шкоди особам, які були піддані незаконному примусу. У 30-х рр. ХХ-го ст. проблема примусової праці була піднята на міжнародному рівні. Фактично використання праці остарбайтерів – це порушення положень Конвенції Міжнародної організації праці № 29 (далі – МОП) "Про примусову чи обов'язкову працю" [9]. Конвенція МОП № 29 про примусову або обов'язкову працю (1930 р.) визначає примусову працю як будь-яку роботу або службу, що вимагається від будь-якої особи під загрозою покарання, якщо тільки дана особа не запропонувала добровільні послуги. При цьому зазначається, що не є примусовою праця, що застосовується в зв'язку з надзвичайними (непереборними) обставинами, внаслідок законів про обов'язкову військову службу, а також що виконується внаслідок судового вироку. Конвенція № 105 про скасування примусової праці вказує на неприпустимість примусової праці як засобу політичного впливу (виховання) або як міри покарання за наявність чи за висловлення політичних поглядів (переконань), протилежних встановленій політичній, соціальній або економічній системі. Саме ці дві конвенції ратифікували найбільше держав (Конвенцію МОП № 29 ратифікували 143 держави, а Конвенцію № 105 – 129 держав), а тому вони є основою боротьби з використанням примусової праці. Україна закріпила в ст. 43 Конституції заборону використання примусової праці відповідно до міжнародно-правових стандартів [10, с. 111].

Австрійська історична комісія сформулювала поняття "примусова праця" в такій редакції: "Про примусову працю може йтися тоді, коли зовнішньоекономічний примус був вирішальним чинником для роботи людини, незале-

жно від її професії і здібностей, а тільки залежно від її (національного, етнічного, релігійного) походження; про примусову працю можна також говорити у тому випадку, коли були створені дискримінаційні з погляду трудового права умови, за якими одна певна група людей притягувалася до роботи й покарання. Йдеться про людей, потерпілих від націонал-соціалістичної політики, переслідуваних за расистськими та політичними причинами або тих, хто зазнали різних видів примусу" [11, с. 181].

Нині склалася певна система міжнародних актів, які містять правові норми, соціальні стандарти у сфері соціального захисту жертв нацистських переслідувань. За юридичними ознаками такі акти поділяються на декларації, конвенції, проекти міжнародних організацій, міждержавні угоди, норми таких актів мають різну юридичну силу, одні мають силу рекомендацій, встановлюють бажаний напрям діяльності, другі зобов'язані контролювати та нести відповідальність за виконання. Чимало міжнародних стандартів соціального захисту, які містяться у згаданих вже актах – Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Європейській соціальній хартії та інших документах.

Аналізуючи міжнародні акти у сфері соціального захисту, слід врахувати й ті з них, які хоч і не містять безпосередньо норм щодо соціального захисту жертви нацистських переслідувань (остарбайтерів), але встановлюють загальне право на соціальний захист. Зокрема, це Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [12, с. 10], в якому підтверджується право людини на соціальне забезпечення.

Яскравим зразком регіональних міжнародно-правових актів є Європейська соціальна Хартія [13, с. 570], яка була ухвалена 18 жовтня 1961 р. Хартія встановлює механізм міжнародного захисту економічних і соціальних прав людини для держав – членів Ради Європи, до яких з 1995 р. належить і Україна. Для гарантування права на соціальне забезпечення Договірні сторони відповідно до ст. 12 Хартії зобов'язалися започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її діяльність, причому рівень системи соціального забезпечення повинен бути не нижчим необхідного для ратифікації Конвенції МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення, а також докласти зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень. Україна підписала Європейську соціальну Хартію, прийняту Радою Європи 2 травня 1996 р. А вже 7 травня 1999 р. було підписано Європейську соціальну Хартію (переглянуту), яка була ухвалена Радою Європи у 1996 р. Цей документ, як зазначено у Преамбулі до нього, покликаний замінити Європейську соціальну Хартію 1961 р. При цьому варто зазначити, що Європейська соціальна Хартія (переглянута) містить більш широкий спектр соціальних та економічних прав людини, що визнані державами – членами Ради Європи.

Україна є також учасницею низки регіональних міжнародно-правових актів, прийнятих у рамках Співдружності Незалежних Держав. Що стосується соціального забезпечення – це передусім Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права і основні свободи людини від 25 травня 1995 р. [12, с. 188], яка підписана державами-учасницями з огляду на Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, міжнародні зобов'язання з прав людини, прийняті в рамках Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Право на соціальне забезпечення тут гарантується відповідно до національного законодавст-

ва держав-учасниць у випадках хвороби, інвалідності та в інших випадках. Ефективне здійснення права на соціальну і медичну допомогу має забезпечуватись наданням особі, що не може здобути собі засобів для реалізації цих прав власними силами, відповідних пільг у межах соціального забезпечення, допомоги, а також необхідного в разі хвороби догляду. Джерелами права соціального забезпечення є також двосторонні угоди, які уклала чи щодо яких підтвердила свої повноваження в порядку правонаступництва Україна.

Глобалізація усіх процесів у світі посилила вплив норм міжнародного права на внутрішнє право кожної держави, що спонукало вчених до імплементації цих норм у національне законодавство, до розгляду їх як джерел права конкретної країни. Українське законодавство до джерел національного права відносить ратифіковані міжнародні договори. Але через складний стан української економіки (коли неможливо суттєво поліпшити матеріальний стан населення), залишаються нератифікованими деякі конвенції [14, с. 337]. Виходячи з цього, можна відмітити, що ці конвенції не регулюють безпосередньо відносини у сфері соціального захисту жертви нацистських переслідувань (остарбайтерів), але суттєво впливають та визначають тенденції і спрямованість розвитку вітчизняного законодавства.

Дослідивши міжнародно-правові акти щодо права на соціальний захист, учасницею яких є Україна, можна стверджувати, що вони являють собою особливу галузь міжнародного права, яка складається з системи принципів і норм в галузі прав людини. Проте не досягнуто єдності щодо назви такої галузі. На думку Н.Б. Болотіної, є всі юридичні ознаки існування міжнародного соціального права як складової частини міжнародного права захисту прав людини, до якого входять міжнародне трудове право, міжнародне право соціального забезпечення, міжнародне медичне право, як підгалузі міжнародного соціального права. Міжнародне соціальне право може бути визначене як сукупність правових норм, узгоджених між державами у відповідній формі, котрі регулюють відносини між його суб'єктами щодо забезпечення та захисту соціальних прав людини [15, с. 26].

Резюмуючи, слід зазначити, що така пропозиція нині є слушною, оскільки потреба в соціальному захисті людей з часом лише зростає. Але характеризуючи міжнародне соціальне право, на нашу думку, необхідно врахувати ще один важливий момент. У системі міжнародного соціального права необхідно окремо виділити соціальне забезпечення жертв нацистських переслідувань, як інститут міжнародного соціального права. З огляду на те,

що ця категорія осіб й до нині в нашій державі не отримала належного соціального захисту, визнання їх проблем на рівні міжнародних нормативно-правових актів стимулюватиме зміни й у законодавстві України.

Список використаних джерел

1. Пастушенко Т. Використання праці українськими примусовими робітниками у Третьюму рейху / Архиви окупації. 1941 – 1944 / Держ. ком. архівів України; Упоряд. Н.Маковська. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – 872 с. – С. 859.
2. Інформація про пільги, що надаються учасникам і інвалідам Великої Вітчизняної війни, і рівень їх соціальної забезпеченості в державах – учасниках СНД // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cis.minsk.by/page.php?id=16344>
3. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / Наук. ред. к.е.н. Олена Палій. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002. – 93 с. – С. 10.
4. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник наукових праць / За ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка, О.К. Маріна; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. – Київ: Логос, 2011. – 520 с., Федорова А.Л. Європейські стандарти пенсійного забезпечення та українське законодавство: порівняльний аспект. С. 291.
5. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В. Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – С. 92–93. – 145 с.
6. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX – XX ст. Історичні нариси / Д.В. Архірський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолий. – К.: Наук. думка, 2002. – С. 604, 596.
7. В.В. Топчій. Предмет злочину "невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат" (ст. 175 КК України) в світлі положень Конвенції про захист прав людини та основних свобод та практики Європейського суду з прав людини // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2007. – С. 513 – 514.
8. Закон України № 1584-III "Про жертви нацистських переслідувань" від 23 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради – 2000. – № 24. – ст. 182.
9. Конвенція МОП № 29 про примусову працю або обов'язкову працю: ратифікована 10.08.1956 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakn.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_136
10. Трудове право України: Підручник / За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – 2-ге вид., стер. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. – С. 111.
11. Jelinek T. Zwangsarbeit im Nationalsozialismus, in: "Kommt die Arbeit nicht zu Dir..." Verschiedene Formen der Zwangsarbeit in Studien und Dokumenten. – Prag, 2003. – S. 143; Далговський Аляксандр. Примусова праця білоруських робітників у системі військового і цивільного управління на території окупованої Білорусі у 1941-1944 рр. // Схід/Захід: Історико-культурологічний збірник. – Вип. 11-12: Спец. Вид.: Усна історія в соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень. – Харків, 2008. – С. 181.
12. Действующее международное право. Сборник документов. – М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1997. – Т. 2. – 860 с. – С. 10, 188.
13. Международные акты о правах человека: Сборник документов. – М.: Издательская группа "Норма-Инфра-М", 1998. – С. 570. – 784 с.
14. Сташків Б.І. Міжнародні правові акти як джерела права соціального забезпечення // Зб. наук. праць "Держава і право". Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2003 р. – Вип. 17. – С. 337-344.
15. Болотіна Н.Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку // Право України. – 2000. – № 12. – С. 26.

Надійшла до редколегії 25.04.14

Л. Синева, канд. юрид. наук
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖЕРТВ НАЦИСТСЬКИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В МІЖНАРОДНИХ АКТАХ ТА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статтє рассматривается социально-правовой защита жертв нацистских преследований (остарбайтеров) в международных и отечественных актах, анализируется действующее законодательство и его перспективы.

Ключевые слова: остарбайтеры, социальная защита, социальное обеспечение, принудительный труд.

L. Sinyova, candidate of legal sciences
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

SOCIALLEGAL DEFENCE OF VICTIMS OF NAZI PURSUITS IN INTERNATIONAL ACTS AND ON THE LEGISLATION OF UKRAINE : COMPARATIVE ASPECT

In the article examined social/legal defence of victims of nazi pursuits (ostarbayteriv) in international and domestic acts, a current legislation and his prospects is analysed.

Key words: ostarbayteri, social defence, public welfare, forced labor.